

EN JÄTTE FÖDS

– vart går Kina?

Kina låter sig inte placeras i de klassiska kategorierna, eftersom det styrs av ett kommunistparti som satsar allt på den liberala globaliseringen. Denna exemplösa kombination återspeglas i landets ekonomiska struktur, som utvecklades väldigt snabbt i en dubbel rörelse av såväl inre liberalisering som att landet öppnas för utländskt kapital

Det var först och främst de små företagen i städer och byar som utvecklades snabbt under 80-talet. De kallas fortfarande för kollektiv, men i själva verket är de blandade företag, några med status av kooperativ, som alla i ökande utsträckning styrs enligt normerna för privata företag. Under nittio-talet kom en första våg av utländska investeringar, i huvudsak från kineser i grannländerna – Taiwan, Hong Kong, Macao etc. Senare, efter den finansiella krisen 1997, kom investeringarna från de större industrinationerna som tog över med ett massivt inflöde av kapital, vilket 2003 uppgick till mer än 50 miljarder dollar.

En serie reformer åtföljde denna dubbla rörelse av intern liberalisering och öppenhet för världsmarknaden. Först stiftades en lag som auktoriserade privatpersoner att äga begränsade bolag. År 2004 ändrades sedan konstitutionen i syfte att förstärka den icke-statliga sektorn och för att återställa det privata ägandets roll. Förbudet mot privata företag att agera i vissa sektorer (infrastruktur, offentlig service, finansiella tjänster) har under 2005 avskaffats. Utländska direktinvesteringar tillåts och uppmuntras genom etableringen av frihandelszoner i kustregionerna och genom att tullarna sänks. Det statliga monopoliet på utrikeshandeln har tagits bort liksom systemet med flera parallella kurser på valutamarknaden. Allt detta är delvis en konsekvens

EN ARTIKEL AV MICHEL HUSSON

Artikelförfattaren är ekonom och ledamot av franska Attac:s vetenskapliga råd.

kvens av att Kina anslutit sig till världshandelsorganisationen WTO.

EN EXPORTORIENTERAD EKONOMI

Den privata sektorn har expanderat. Idag svarar den för mer än hälften av BNP och för tre fjärdedelar av exporten. Det är denna sektor som skapar merparten av de nya jobben och som uppnår de högsta vinstnivåerna (15 procent 2003 jämfört med fem till tio procent i den statliga sektorn)

Inom denna sektor svarar utländska företag – ofta allierade med kinesiska bolag i form av joint ventures – för 75 procent av exporten. Men exporten inom den privata sektor som är under kinesisk kontroll expanderar till och med än snabbare, i och med att nya exportlicenser utfärdas. Samtidigt utsätts den statliga sektorn för ständig omorganisering, åtgärder som lett till en minskning med 45 miljoner jobb under den senaste femårsperioden. Men 35 procent av de statliga företagen anses fortfarande ej lönsamma, och för ett av sex är skulderna större än tillgångarna.

Alla dessa omvandlingar har ägt rum i ett sammanhang av mycket hög tillväxt (se ruta) och på basis av en spektakulär kapitalackumulation. Idag motsvarar investeringarna 42 procent av BNP, jämfört med omkring 20 procent i Frankrike och 15 procent i Latinamerika

Exporten har varit den drivande kraften i den ekonomiska tillväxten, tack vare väldigt låga lönekostnader (tio gånger lägre än i de rikaste länderna) och en fördelaktig valutakurs. Kina valde att etablera en fast växelkurs mellan sin valuta, yuanen, och dollarn, och följde därmed föreskrifterna från Världsbanken och Internationella Valutafonden. Sedan år 2000 har således yuanen följt med dollarn i dess nedgång, vilket ger en fortsatt ökning av exporten och möjliggör för landet att dra till sig ett enormt inflöde av investeringar.

Relationerna mellan Kina och USA är därför komplicerade. Kina svarar för närmare 40 procent av det amerikanska handelsunderskottet, men hjälper också till att finansiera detta genom att placera stora tillgångar i amerikanska statspapper. USA skulle vilja driva fram en revalvering av yuanen för att göra kinesiska produkter mindre konkurrenskraftiga, men skulle bli allvarligt destabiliserat om Kina slutade investera sitt dollaröverskott.

I juli gav de kinesiska myndigheterna ett intryck av att vara öppna för detta genom att acceptera en löjligt liten revalvering av yuanen (mindre än två procent). Undervärderingen av yuanen är tveklös, men det är inte bara en fråga om monetära manipulationer. Det är också resultatet av att vinsterna från tillväxten inte omfördelas till de kinesiska arbetarna och att

KINAS TYNGD

Med 1,3 miljarder invånare, har Kina omkring en femtedel av världens befolkning. Det innebär att landets ekonomiska utveckling är av stor global vikt. På de senaste två decennierna har BNP ökat med ett genomsnitt på nio procent och har därmed sexdubblats. Den absoluta storleken på ekonomin överskrider idag de största europeiska ländernas. Men BNP per capita är fortfarande väldigt låg (4000 dollar om året i relativ köpkraft, mot Frankrikes 25 000 dollar).

Den yrkesaktiva befolkningen uppgår till 757 miljoner människor, av vilka 490 miljoner finns i landsbygdszonerna. 46 procent är verksamma i jordbruket, 18 procent i industrin och 36 procent i servicenäringarna. Den kinesiska exporten har ökat från 10 miljarder dollar 1978 till 226 miljarder dollar 2002 och svarar för omkring fyra procent av världens samlade export. 450 miljarder dollar, den ackumulerade summan av utlandsinvesteringar i Kina, är den femte största i världen (i USA är siffran 1300 miljarder dollar).

därmed köpkraften hålls nere.

Löneutvecklingen är utan tvekan av stor vikt, men vi har endast ungefärlig information om den. Vi vet att det finns enorma ojämlikheter mellan olika regioner: genomsnittsinkomsten i Shanghai är fyra gånger högre än det nationella genomsnittet. Arbetslöshetsnivån är åtta procent i de urbana områdena och man uppskattar att det på landsbygden finns 200 miljoner undersysselsatta. Denna "industriella reservarmé" framkallar en stor folkomflyttning och har en negativ påverkan på lönerna, vars ökningstakt är fortsatt lägre än ökningen av BNP.

Den höga tillväxten skapar en extrem inkomstprofil. Vi ser en samtidig ökning av ojämlikheten och en minskning av den absoluta fattigdomen. En löneökning som var mer i nivå med produktionsökningen skulle göra det möjligt att styra tillväxten mot den inhemska marknaden, och skulle reducera betydelsen av export och utländska investeringar, och därmed att styra in på en process där lönekostnaderna skulle sammanfalla med internationella nivåer.

Det är detta som i viss utsträckning skedde i Sydkorea, i en annan skala och genom en våldsam social kamp. Fastän en sådan utveckling tycks vara oundviklig är det troligen en långsiktig process, under vilken Kinas konkurrensfördelar samtidigt inte kommer att tolereras av de stora industrinationerna.

Det är dessa stora inkomstskillnader som innebär att modellen till sist inte är "hållbar". En av aspekterna på detta problem är att befolkningen åldras. År 2030 kommer en fjärdedel av befolkningen att ha fyllt 66 år. Det är den paradoxala följden av en brutal familjepolitik. Nu

MILJÖKATASTROFER

Tillväxten i den kinesiska ekonomin presenteras ofta som en ekologisk katastrof i sig själv. Sex av de tio mest förorenade städerna i världen ligger i Kina, försurat regn faller på en tredjedel av landets territorium, kontaminerat vatten dödar mer än 30 000 barn per år. Det finns åtskilliga andra exempel på skadorna av den ekonomiska tillväxten. Produktivitetsnivån i energiproduktionen är väldigt låg: för varje dollar som produceras spenderar Kina 4,7 procent mer energi än USA, och 11,5 procent mer än Japan. Energiförbrukningen ökar sedan 2002 snabbare än BNP. Kol och olja är de två huvudsakliga energislagen.

Regeringen har investerat mycket pengar på miljöåtgärder (85 miljarder dollar under de senaste fem åren) och därmed öppnat en enorm marknad för utländska företag. Men regeringen är inte förmögen att kontrollera verksamheten hos dessa företag, som i första hand är intresserade av sin avkastning. Nyckelfrågan är huruvida regeringen kommer att vara kapabel att åstadkomma en tillväxt hos företagen som är mer skonsam mot miljön och att genomföra en lämplig energipolitik. Så det är i Kina, om man tar i beräkningen dess storlek och tillväxthastighet, som i stor utsträckning planetens miljömässiga öde kommer att avgöras.

täcker folkpensionssystemet endast 14 procent av den yrkesaktiva befolkningen. Efter att systemet reformerades 1997, så är det basen för pensionsutbetalningar i en enhetlig skala och för utbetalningar för en tilläggspension som är proportionell till skatteinbetalningarna, indexerade enligt bankräntenivån. Regeringen skulle vilja omforma denna andra komponent till individuella privata pensionsfondskonton. Ett reformexperiment längs dessa linjer har lanserats i ett flertal provinser. Denna fråga kommer att väga tungt för den sociala situationen under lång tid.

VART GÅR KINA?

Allt beror på hur olika fenomen kommer att utvecklas. I det imperialistiska lägret kan krokodiltårarna om brist på respekt för sociala rättig-

heter omvandlas till mer eller mindre aggressiva åtgärder. Emellertid är de imperialistiska krafterna splittrade. För vissa representerar Kinas konkurrens ett dödligt hot, som även omfattar de högteknologiska områdena. Men för andra utgör Kina en dubbel fördel: det erbjuder exportmöjligheter, med en unik expanderande marknad, och som också erbjuder konsumtionsvaror till lågpris som gör det möjligt att sänka kostnaderna för arbetskraften i företagens hemländer.

Det måste sägas i detta sammanhang att denna karaktäristik – vilken redan analyserades av Marx i *Kapitalet* – underkänner argumentet från globaliseringens förespråkare, enligt vilka lågprisimport från Kina gynnar konsumenterna. Om den nuvarande trenden fortsätter, är det troligt att dessa fördelar alltmer blir sekundära i

kära läsare

Frihet! Jämlikhet! Klassamhällets avskaffande! Är det en abstrakt utopi? Eller en konkret målsättning för arbetarrörelsens och socialisters strävan?

På sjuttioalet rasade i landet en debatt om ett förslag till löntagarfonder, som måhända vidrörde bägge dessa perspektiv.

Var det kanske, bortsett från det konkreta förslaget i sig, de "utopiska" drömmarna som väcktes? Ett samhälle där kontrollen över produktionen läggs "i hela folkets händer"

Vad kan vi lära när vi tittar tillbaka på detta? Hade samhället sett annorlunda ut om fondförslaget genomförts? Ett första steg mot en socialistisk utveckling? Eller bara ett av flera anonyma inslag i den flora av fonder som idag agerar på marknaden?

Göte Kildéns artikel i det här numret lämnar kvar en känsla av att den kanske avgörande bristen med "löntagarfondssocialismen" var dess karaktär av skrivbordsprodukt, som det inte var möjligt att kämpa för "på golvet" .

Men samhällsklimatet var ett helt annat än idag. Då, i spåren av verklig kamp i stora arbetarstrejker i gruvor och skogar, fördes debatten på allvar om vem som ska styra produktionen

Idag får vi gå till länder långt från vårt eget för att hitta en avancerad debatt om vilka strategiska nycklar som behövs för att nå vidare mot ett annat samhällssystem.

I Venezuelas "bolivarianska revolutionen" ser vi en samhällsförändring - med bland annat alfabetisering och bred folklig organisering - där slutpunkten ännu är okänd. Den har sitt ursprung i president Chavez egen regeringspolitik men möter entusiastiskt masstöd både bland landets egen fattigbefolkning och internationellt. Vad behövs för att detta förs ett steg till? Vad behövs för att det venezuelanska folket ska ta det avgörande språnget över floden?

Det är måhända helt halsbrytande att dra paralleller mellan svenskt sjuttioal och Venezuela av idag, men kanske ställer båda händelseförloppen samma avgörande fråga: den om aktiva socialisters roll för att bidra till att politiskt utveckla en okuvlig rörelse underifrån, som till slut är förmögen att ta över både den politiska och ekonomiska makten.

/Red

relation till de negativa aspekterna av konkurrensen. Vi kommer att få åse en demaskering av ett flertal imperialistiska maktens ekonomiska aggressivitet - i form av en ny utvidgning av protektionistiska åtgärder, liknande det europeiska kvotsystemet, och förstärkta krav på en revalivering av yuanen, allt paketerat i en retorik om mänskliga rättigheter och bevarande av arbetstillfällen.

Men i slutänden är det de kinesiska arbetarna och bönderna som har nyckeln till hur situationen kommer att utvecklas i framtiden. Och det är inte bara tom retorik. Om de lyckas, trots det härskande partiets repressiva apparat och trots att endast den av partiet kontrollerade fackförening tillåts, med att driva igenom en ny inkomstfördelning och att styra de ekonomiska

prioriteringarna, har ett stort framsteg gjorts. De kommer i så fall ha gjort slut på Kinas dubbla paradox: en ekonomi som växer snabbt men inte omfördelas, och en sorts "byråkratiska statskapitalism", som på längre sikt inte kommer att lyckas med att kombinera de mest avskyvärda dragen av rovdjurskapitalism och en totalitär degenererad "kommunism". ■

Översättning: Björn Rönnblad